Valiokunnan lausunto MmVL 24/2024 vp─ K 16/2024 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston ilmastovuosikertomus 2024

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston ilmastovuosikertomus 2024 (K 16/2024 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- ympäristöneuvos Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö
- johtava asiantuntija Lotta Heikkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- luonnonvaraneuvos Kirsi Mäkinen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusprofessori Kristiina Lång, Luonnonvarakeskus
- puheenjohtaja Antti Asikainen, Metsäbiotalouden tiedepaneeli
- ilmastopaneelin jäsen Heikki Lehtonen, Suomen ilmastopaneeli
- toimitusjohtaja Harri Mäkivuokko, ProAgria Keskusten Liitto ry
- asiantuntija Heikki Aro, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry
- ilmastoasiantuntija Edda Sundström, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- työ- ja elinkeinoministeriö
- BIOS-tutkimusyksikkö
- Luonnolliset Ilmastotoimet ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Suomen metsäkeskus
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf

Valmis
5.1

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä ilmastovuosikertomuksesta 2024

Ilmastovuosikertomuksen tarkoituksena on tarjota eduskunnalle mahdollisuus käydä keskustelua ilmastopolitiikan ajankohtaisista kysymyksistä tuoreimman tiedon pohjalta. Ilmastovuosikertomuksessa esitetään vuosittain tiedot päästökehityksestä, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU) ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU) toteutumisesta sekä etenemisestä kohti asetettuja päästövähennystavoitteita. Ilmastovuosikertomuksen keskeisenä tehtävänä on tarkastella yleistä kasvihuonekaasujen päästökehitystä ja suunniteltujen toimien riittävyyttä seuraavien 15 vuoden ajalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi ilmastovuosikertomuksessa esitetään arvio lisätoimien tarpeesta. Valiokunta pitää vuosikertomusmenettelyä tarpeellisena ja vuodelle 2023 laadittua ilmastovuosikertomusta hyvin laadittuna ja informatiivisena.

Vuoden 2022 ilmastovuosikertomuksesta antamassaan lausunnossa valiokunta korosti, ettei vuosikertomuksen kuitenkaan ole tarkoitus sisältää konkreettisia ehdotuksia lisätoimista, vaan niitä arvioidaan erikseen. Eduskunnan myötävaikutus ilmastopolitiikan muotoutumiseen taataan ilmastovuosikertomuksen toimittamisen lisäksi lakisääteisellä selontekomenettelyllä (MmVL 35/2022 vp — K 24/2022 vp). Vuoden 2023 ilmastovuosikertomuksessa tuodaan edellisen kertomuksen tapaan selvästi esille lisätoimien tarve. Sen sijaan ilmastovuosikertomuksesta ei käy selvästi ilmi, miltä osin laskelmien pohjalla olevat oletukset ja johtopäätökset perustuvat toimiin, joille on olemassa rahoitus ja joiden voidaan näin ollen olettaa toteutuvan. Valiokunta pitää tarpeellisena, että tämä tieto sisällytetään jatkossa kertomukseen.

Ilmastovuosikertomuksen erityisteemana on Suomen hiilikädenjälki. Valiokunta on pitänyt tärkeänä hiilikädenjälkeä koskevan tarkastelun sisällyttämistä ilmastovuosikertomukseen (MmVL 15/2023 vp — K 17/2023 vp). Hiilikädenjäljellä pyritään ennen kaikkea kuvaamaan yrityksen positiivisia ilmastovaikutuksia suhteessa kilpaileviin tuotteisiin tai palveluihin. Ilmastovuosikertomuksessa on tuotu esiin, että laskenta vaatii hyvin paljon oletuksia, mikä aiheuttaa tuloksiin myös paljon epävarmuutta ja kiistanalaisuutta. Menetelmä voi toimia ilmastoviestinnän välineenä, mutta sen käyttö esimerkiksi kansallisten ilmastohyötyjen tai toimialojen ilmastohyötyjen virallisena arviointimenetelmänä on lähtötietojen puutteellisuuden ja oletusherkkyyden takia vielä ennenaikaista. Ilmastokädenjälkitarkastelun sisällyttämistä ilmastovuosikertomukseen voidaan silti pitää tärkeänä osana kokonaiskuvan muodostamista, sillä sen avulla voidaan havainnollistaa esimerkiksi puurakentamisen merkitystä ilmastotyössä.

Tilannekuva

Ilmastovuosikertomuksessa on esitetty koko Suomen kasvihuonekaasupäästöjen ja hiilinielujen vuoden 2023 kehitys keväällä 2024 käytettävissä olleen tiedon mukaisena. Päästökehitys vaikuttaa tietojen valossa edelleen positiiviselta. Suomen kasvihuonekaasupäästöt ilman maankäyttösektoria ovat vähentyneet aikajaksolla 2005—2023 42 prosenttia. Vuonna 2023 Suomen kasvihuonekaasupäästöt ilman maankäyttösektoria (maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous -sektori, LULUCF) laskivat 11 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Päästökauppasektorin päästöt vähenivät edellisvuodesta jopa 19 prosenttia.

Tärkeimmät taakanjakosektorin päästölähteet ovat liikenne, maatalous, rakennusten erillislämmitys, työkoneet ja jätteiden käsittely. Taakanjakosektorin kasvihuonekaasupäästöt ovat myös vähentyneet, mutta selvästi hitaammalla tahdilla kuin päästökauppasektorin päästöt. EU:ssa Suomen taakanjakosektorin päästövähennystavoitteeksi on asetettu 50 prosentin päästöjen leikkaus vuoden 2005 tasosta. Taakanjakosektorin päästöt ovat pysyneet Suomessa EU-kiintiöiden puitteissa vuosina 2021, 2022 ja 2023. Nykytoimiskenaarion mukainen päästövähennystahti ei kuitenkaan ole riittävä kansallisen 60 prosentin päästövähennystavoitteen saavuttamiseksi. Näin ollen ilmastolain mukainen päästövähennystavoite vuodelle 2030 ei ole toteutumassa. Ero tavoitteeseen on noin 1,3 hiilidioksidiekvivalenttimegatonnia (Mt CO2-ekv.) vuonna 2030. Muista raportointisektoreista poiketen maatalouden päästöt taakanjakosektorilla ovat pysyneet tarkasteluvuosina 2005—2021 lähes muuttumattomina. Päästöt laskivat vuonna 2021 prosentin edellisvuodesta.

Ilmastolain hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää, että päästöt ovat enintään nielujen tasolla vuonna 2035. Maankäyttösektorin nettonielukehitys näyttää nykytiedon perusteella huomattavan paljon heikommalta kuin aikaisemmin on arvioitu. Vuosina 2005—2017 maankäyttösektori on ollut nettonielu ja nettopäästölähde vuosina 2018—2022. Päästöjen ja poistumien summa on vaihdellut vuosien 2005—2023 -33,9 Mt CO2-ekv:n ja 4,4 Mt CO2-ekv:n välillä. Joulukuussa 2023 Tilastokeskuksen julkaisemista, vuotta 2022 koskeneista ennakkotiedoista kävi ilmi, että kasvihuonekaasuinventaarioon tehtyjen lähtötieto- ja laskentamenetelmämuutosten jälkeen maankäyttösektori oli todellisuudessa ollut nettopäästölähde ensimmäisen kerran jo vuonna 2018. Vuonna 2023 maankäyttösektori oli kuitenkin pieni nettonielu. Arvio maankäyttösektorin nettonielun tai nettopäästöjen suuruudesta kuitenkin tarkentuu seuraavassa päästöjulkistuksessa.

Nykytoimiskenaarion mukaan lisätoimien tarve kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi vuonna 2035 on suuruusluokaltaan 19 Mt CO2-ekv:ia. Ilman merkittäviä lisätoimia maankäyttösektorilla on myös todennäköistä, ettei Suomi tule saavuttamaan EU:n LULUCF-asetuksen mukaisia velvoitteita ilman mahdollisia LULUCF-yksiköiden ostoja muista jäsenmaista. Nykytoimiskenaarion mukaan lisätoimien tarve suhteessa velvoitekauden päätösvuoden 2030 taakanjakosektorin laskennalliseen päästötasoon on noin 1,7 Mt CO2-ekv:ia. LULUCF-asetuksen velvoitteet jakautuvat kahdelle kaudelle; 2021—2025 sekä 2026—2030. Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan Suomelle on syntymässä LULUCF-velvoitteen ensimmäisellä viisivuotisjaksolla 10—40 Mt CO2 -ekv:n alijäämä suhteessa kauden 2021—2025 velvoitteeseen. Arviossa on oletettu, että Suomella on käytettävissä maakohtaisesti määritelty hoidettua metsämaata koskeva joustomahdollisuus ja että Suomi käyttää erillisjoustonsa. Jos EU ei kokonaisuutena saavuta maankäyttösektorin tavoitetta, joustomahdollisuutta ei ole käytettävissä. Tämä kasvattaisi mahdollista alijäämää suhteessa velvoitteeseen. Arvio tarkentuu jatkossa, kun tiedot vuosien 2023—2025 kehityksestä ovat käytettävissä.

Maatalous

Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä raportoidaan useammalla kasvihuonekaasuinventaarion raportointisektorilla. Taakanjakosektorille kuuluvat maatalouden metaani- ja dityppioksidipäästöt, jotka ovat pääasiassa peräisin tuotantoeläimistä, lannasta ja maaperästä, sekä kalkituksen hiilidioksidipäästöt. Lisäksi taakanjakosektorin energiasektorilla raportoidaan

maatalouden työkoneiden, kiinteistökohtaisen lämmityksen ja viljankuivureiden polttoaineiden käytön päästöt. Maatalouden taakanjako- ja maankäyttösektorilla raportoitavat päästöt ovat pysytelleet jokseenkin samansuuruisina viime vuosina. Taakanjakosektorille laskettavat päästöt olivat vuonna 2023 noin 6,0 Mt CO2 -ekv:ia. Maatalouden päästöjen vähentämiseksi on esitetty toimia keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa, maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan kansallisessa strategiasuunnitelmassa. Taakanjakosektorilla tehtävät toimet vaikuttavat huomattavasti myös maankäyttösektorin päästöihin, joten niiden vaikutusta eri raportointisektoreille on vaikea erottaa toisistaan. Maankäyttösektorilla raportoidaan viljelysmaiden ja ruohikkoalueiden hiilidioksidipäästöt. Sinne on helpompi löytää päästövähennyskeinoja kuin taakanjakosektorille. Esimerkiksi tuotantoeläinten määrää ei voida vähentää vaikuttamatta samalla tuotantomääriin ja siten kansalliseen elintarvikehuoltovarmuuteen.

Ilmastolain mukaisesti suunnitelmien valmistelussa on otettava huomioon suunnitelmien mahdolliset vaikutukset kotimaiseen ruokaturvaan. Kuten edellisessä ilmastovuosikertomusta koskevassa lausunnossa on todettu (MmVL 15/2023 vp — K 17/2023 vp), valiokunnan näkemyksen mukaan maatalouden ilmastotyössä tulee varmistua siitä, ettei kansallisen ruoantuotannon edellytyksiä heikennetä ja elintarvikehuoltovarmuuden toteutumista vaaranneta. Samalla valiokunta korostaa, ettei maatalous ole ainoastaan kasvihuonekaasupäästöjen lähde, vaan se on metsien ohella yksi niistä harvoista sektoreista, joka pystyy myös sitomaan ilmakehästä hiiltä maaperään.

Valiokunta nostaa esiin eräiden viljelykäytäntöjen vaikutuksen hiilensidontaan. Tällaisia käytäntöjä ovat muun muassa peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys, monivuotiset nurmet ja kevennetty maanmuokkaus. Valiokunta painottaa maaperän terveydestä ja kasvukunnosta huolehtimisen merkitystä maatalousmaan päästöjen vähentämiselle ja hiilensidonnalle. Samalla kasvinjalostuksen ja kasvilajikkeiden valinnan merkitystä ilmastotyölle tulee selvittää. Kaiken kaikkiaan valiokunta pitää tärkeänä toteuttaa maatalouden ilmastotoimia tavalla, joka tukee ruoantuotannon edellytyksiä, ei heikennä niitä. Valiokunnan saaman lausuntopalautteen mukaan näiden tavoitteiden yhdistäminen ei ole mahdotonta. Lisäksi valiokunta korostaa maatiloilla tapahtuvaa muutosta, johon liittyvät toimenpiteet eivät tule otetuiksi huomioon kansallisessa päästölaskennassa. Nämä toimenpiteet näkyvät mitattavina päästövähennyksinä vasta vuosien kuluttua.

Lausuntopalautteessa todetaan, ettei yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) piiriin kuuluvia ilmastotoimia pidetä riittävinä ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta. Myös kansallisia maatalouden ilmastoimia tarvitaan. Kaikkia kansallisissa suunnitelmissa mainittuja toimenpiteitä ei tällä hetkellä toteuteta eri syistä. Osa on vasta tutkimuksen kohteena tai valmistelussa, ja osalle ei ole varattu rahoitusta. Valiokunta nostaa esiin ruokajärjestelmän kokonaiskestävyyden parantamisen ja sen vaikutukset ruoan hiilijalanjälkeen. Erityisesti valmistelussa olevat ruoantuotannon pitkän aikavälin strategia ja ruoka-alan kasvuohjelma tukevat ruoantuotannon kestävyyttä monipuolisesti. Ruoan kulutukseen liittyviin päästöjä vähentäviin toimiin kuuluvat muun muassa kasvisruokavaliota painottavien ravitsemussuositusten noudattaminen ja ruokahävikin tavoitteellinen vähentäminen.

Lausuntopalautteessa on nostettu esiin turvepeltojen merkitys maatalouden ilmastovaikutuksille. Turvepeltojen osuus on vähän yli 10 prosenttia peltopinta-alasta, kun taas niiden osuus päästöistä on merkittävä. Näin ollen turvepeltoihin kohdennetuilla päästövähennystoimilla saadaan suhteutettuna suuri vaikuttavuus. Erityisesti vajaatuottoisten turvepeltojen poistamista maatalouden tuotantotoiminnasta pidetään tehokkaana toimena. Maatalouden päästöt vähenevät yhteiskunnan kannalta tehokkaimmin pitämällä maatalousmaana vain tuottokelpoista maata, jota todella tarvitaan ruoantuotantoon. Siltä osin kuin elintarvikehuoltovarmuus ja alueelliset tekijät edellyttävät turvepeltojen pitämistä maataloustuotannossa, päästöjä voidaan vähentää esimerkiksi nostamalla veden pinta niin ylös kuin se on viljelyteknisesti järkevää. Toimenpiteet soveltuvat vain murto-osalle turvemaista. Valiokunta on käsitellyt aikaisemmissa lausunnoissaan turvemaiden merkitystä kansalliselle huoltovarmuudelle (muun muassa MmVL 15/2023 vp — K 17/2023 vp).

Valiokunnan saamissa lausunnoissa on tuotu esiin, että päästölaskennassa maatalouden käytössä olevien turvepeltojen määrä on Histosol-tietokannan mukaan noin 270 000 hehtaaria. Kuitenkin viljavuusnäytelaboratorioiden analyysien perusteella viljelyssä olevien turvepeltojen määrä on noin 90 000 hehtaaria. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan eloperäisten maiden luokittelu perustuu IPCC:n (Intergovernmental Panel on Climate Change) ohjeisiin. Ohjeessa luokittelu tehdään maaperän hiilipitoisuuden perusteella, mikä poikkeaa tavanomaisista maalajiluokitteluista ja maaperäkartoilla ilmoitettavista maalajeista. Näin ollen eri tietolähteistä peräisin olevat erilaiset turvemaiden pinta-alat johtuvat tietolähteiden erilaisista käyttötarkoituksista ja maaperän hiilipitoisuuden erilaisesta kohtelusta. Valiokunta pitää tärkeänä soveltaa turvemaiden luokitusta siten, ettei Suomi joudu muita EU-maita huonompaan asemaan turvemaiden päästöjä laskettaessa ja turvemaille suunnattuja toimenpiteitä toteutettaessa. Valiokunta katsoo, että ilmastovuosikertomuksessa tulee esittää eri maiden maankäyttösektorin päästöt vertailukelpoisessa muodossa ja kuvata käytössä olevien päästölaskentamallien erot.

Metsätalous

Metsätalouden vaikutukset kasvihuonekaasulaskentaan raportoidaan maankäyttösektorilla. Sektori koostuu kuudesta maankäyttöluokasta: metsämaasta, viljelysmaasta, ruohikkoalueista, kosteikoista, rakennetusta alueesta ja muusta maasta sekä puutuotevarastosta. Metsämaa on yksi maankäyttösektorin maankäyttöluokista. Maankäyttösektorin nettonielu tai nettopäästö saadaan, kun lasketaan yhteen kaikkien maankäyttöluokkien päästöt ja poistumat. Metsien nettonieluun ja -päästöihin vaikuttavat puuston vuotuinen kasvu ja hakkuumäärä. Luonnonvarakeskuksen toteuttaman valtakunnan metsien inventoinnin (VMI) mukaan puuston vuotuinen kasvu on arvioitua hitaampaa. Vuosien 2019—2022 mittaustietojen perusteella puuston vuotuinen kasvu on 103,7 miljoonaa kuutiometriä. Vuonna 2023 hakkuiden määrä oli 72,7 miljoonaa kuutiometriä runkopuuta, kun vuotuinen hakkuukertymä on ollut keskimäärin 64,8 miljoonaa kuutiota ajanjaksolla 2000—2023. Vuoden 2023 hakkuukertymästä metsäteollisuuden tarpeisiin tai vientiin hakattiin yhteensä 61 miljoonaa, energiapuuksi 11,4 miljoonaa ja metsänomistajien kotitarvepuuksi 0,3 miljoonaa kuutiota. Vuoden 1969 jälkeen puuston kokonaispoistuma ei ole ollut suurempi kuin puuston vuotuinen kasvu.

Suomalainen metsäteollisuus toimii maailmanlaajuisilla markkinoilla. Kuten ilmastovuosikertomuksessa todetaan, markkinahakkuut riippuvat metsäteollisuustuotteiden

maailmanlaajuisesta kysynnästä. Etenkin Venäjän puuntuonnin loppuminen Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan johdosta on vaikuttanut kotimaisen puuraaka-aineen kysyntään. Mahdollisuus kotimaisen puuraaka-aineen saantiin vaikuttaa mitä suurimmassa määrin kansalliseen kilpailukykyyn, huoltovarmuuteen ja energian saannin turvaamiseen. Ilmastovuosikertomuksessa tuodaan esiin valiokunnan aikaisemmissa lausunnoissa (viimeksi MmVL 15/2023 vp) toivotulla tavalla myös maankäyttösektorin päästöjen ja hiilinielujen mittaamiseen liittyvät vaikeudet sekä ilmastotoimien pitkät vaikutusajat. Lausuntopalautteen mukaan ilmastovuosikertomuksessa kuvataan osuvasti tekijät, joiden vuoksi metsänieluihin liittyy suuria epävarmuuksia. Valtakunnan metsien inventoinnin yhteydessä havaittu puuston kasvun tason lasku tuodaan esille samoin kuin kasvihuonekaasuinventaarioon tehtyjen menetelmämuutosten merkitys. Kertomuksessa todetaankin aivan oikein, että maankäyttösektorin nettonielukehitys näyttää nykylaskelmien perusteella huomattavan paljon heikommalta kuin aikaisemmin on arvioitu, vaikka maankäyttösektori on vuonna 2023 nettonielu.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan Suomen metsät ja niiden kestävä käyttö sekä metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen ovat tärkeä osa ilmastonmuutoksen torjuntaa ja ilmastonmuutokseen sopeutumista. Hyvin kasvavat metsät tuottavat uusiutuvaa raaka-ainetta, jolla voidaan korvata fossiilisia raaka-aineita, sekä lisäksi metsät toimivat tärkeänä hiilinieluna. Hallitusohjelman mukaan metsien hoidosta ja kasvusta huolehditaan, jotta metsät toimivat jatkossakin nettonieluina. Maankäyttösektorin EU-velvoitteisiin vastaamiseksi tarvitaan vaikuttavia toimia, jotka ovat taloudellisesti järkeviä eivätkä heikennä kotimaisen metsäalan toimintaedellytyksiä. Edellä olevaan viitaten valiokunta painottaa metsien hiilinielujen kehityksen kääntämisessä ilmastonmuutokseen sopeutumista sekä metsien hyvän terveyden ja kasvukunnon ylläpitämistä. Lisäksi tulee panostaa pitkävaikutteisesti hiiltä sitovaan tuotantoon, kuten puurakentamiseen. Valiokunnan näkemyksen mukaan kysymys on ennen kaikkea ilmastoviisaan metsätalouden harjoittamisesta.

Ilmastovuosikertomuksessa todetaan, että metsien hoidolla voidaan vaikuttaa metsien kasvuun ja siten kasvattaa sekä metsien hiilinielua että hiilivarastoa. Metsänhoitotoimet eivät ole suoraan kohdentuneet metsien hiilinielujen ylläpitämiseen, mutta toimien sivuvaikutuksena myös metsien hiilivarasto on kasvanut. Valiokunnan näkemyksen mukaan metsien merkitys ilmastopolitiikan toteutuksessa on monivaikutteinen. Siihen liittyy sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisen että hiilensidonnan näkökulma. Esimerkiksi metsien kiertoaikojen pidentäminen ei ole aina perusteltua metsätuhoriskien lisääntyessä ilmastonmuutoksen johdosta. Metsätuhojen torjunnalla on olennainen merkitys metsän kasvukyvyn ja tätä kautta myös hiilensidonnan turvaamisessa. Nykyinen metsälaki antaa metsänomistajalle liikkumavaraa metsän uudistamisen ajoituksessa ja toteutustavassa. Oletuksena on, että metsän hoitotoimenpiteet ajoitetaan ja toteutetaan metsän tuottokyvyn kannalta optimaalisella tavalla. Talousmetsän hoitaminen puuston kasvua ja tuottoa tukevalla tavalla ylläpitää metsän kykyä toimia hiilinieluna myös tulevaisuudessa. Valiokunta pitää tätä edelleen tärkeänä lähtökohtana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 10.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenna Simula ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola

Eriävä mielipide

Perustelut

Valtioneuvoston ilmastovuosikertomus 2024 (K 16/2024 vp) esittää selkeästi, että Suomi ei ole hallituksen nykytoimilla saavuttamassa Suomen kansallisesti ja kansainvälisesti sitovia ilmastotavoitteita. Lisätoimien tarve niin taakanjakosektorin päästövähennystahdin kiihdyttämiseksi kuin hiilinielujen elvyttämiseksi maankäyttösektorilla on ilmeinen. Pääministeri Petteri Orpon hallitus ei ole ryhtynyt lisätoimiin tavoitteiden saavuttamiseksi, vaikka eduskunta edellytti niitä jo edellisen ilmastovuosikertomuksen yhteyteen jätetyssä lausumassa. Päinvastoin hallitusohjelmassaan ja budjettiesityksessään hallitus vesittää ja kokonaan peruu useita ilmastopoliittisia toimia. Vasemmistoliitto ja vihreät eivät voi yhtyä valiokunnan lausuntoon, joka ei riittävästi huomioi hallituksen ilmastotoimien riittämättömyyttä ja peräänkuuluta merkittävien lisätoimien tarvetta.

Kuten ilmastovuosikertomuksestakin selviää, on epävarmaa, onnistuuko Suomi saavuttamaan ilmastolain alaista hiilineutraaliustavoitettaan vuoteen 2035 mennessä. Arvioiden mukaan lisätoimien tarve hiilineutraaliuden saavuttamiseksi vuonna 2035 vastaa suuruudeltaan lähes puolta Suomen tämänhetkisistä kokonaispäästöistä.

Epävarmalta näyttää myös, onnistuuko Suomi täyttämään EU:n taakanjakosektorin päästövähennysvelvoitteensa (-50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2005). Hallituksen esitys jakeluvelvoitteen nousun lieventämiseksi tulee osaltaan kasvattamaan liikenteen päästöjä aikaisempaan arvioon verrattuna.

Maataloussektorin päästöt eivät ole laskeneet vuosiin, mikä kertoo selkeästä lisätoimien tarpeesta. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) toimet eivät nykyisellään riitä, vaan kansallisia lisätoimia tarvitaan. Orpon hallitus ei ole osoittanut pienintäkään tahtotilaa näiden toimien tekemiseksi. Ruoantuotanto ja -kulutus on keskeisessä roolissa kokonaishiilijalanjälkeä tarkasteltaessa. Päästöjä vähentäviin toimiin kuuluu osaltaan kasvisruokavalion noudattaminen. Uudet ravitsemussuosituksetkin painottavat kasvipainotteista ruokavaliota niin ilmasto- kuin terveyssyistä, ja näiden noudattamiseen kannustaminen erilaisin politiikkatoimin olisi tärkeää. Myös ruokahävikin tavoitteellinen vähentäminen on tärkeä ruoka-alan ilmastotoimi. Samalla haluamme kiinnittää huomiota siihen, että toisin kuin valiokunnan lausunnossa todetaan, tuotantoeläinten määrää voisi hyvin vähentää ilman, että se vaikuttaa huoltovarmuuteen. Kotimaisen kasviproteiinituotannon kasvattaminen olisi itse asiassa merkittävä huoltovarmuustoimi, jolla parannettaisiin maatalouden kannattavuutta ja suomalaisten ruokaturvaa. Luonnonvarakeskuksen mukaan kotimaisten kasviproteiinien tuotanto olisi parhaassa tapauksessa mahdollista nostaa vuoteen 2040 mennessä tasolle, jolla se vastaisi laskennallisesti suomalaisten vuotuista proteiinintarvetta.

Maankäyttösektorin nettonielu on laskenut dramaattisesti pitkän ajan kuluessa, ja se on ollut tiedossa jo monen vuoden ajan. Pääsyy nielujen romahtamiselle on metsien kasvun hidastumisen ohella hakkuiden liian korkea taso. Turvepeltojen päästöjä ja metsäkatoa ei ole onnistuttu rajoittamaan, vaikka poliittiset keinot näihin löytyisivät kyllä. Metsäsektorin toimintatavat eivät

nykyisellään ole kestävät. Valtaosa puuntuotannon kestävyyden turvaamiseen osoitetusta määrärahasta kohdistetaan yhä ympäristölle haitallisiin toimiin, joilla ylläpidetään kuitupuun tuotantoon keskittyvää metsätaloutta. Metsäsektoria on ohjattava kestävämpään suuntaan kohdistamalla määrärahoja aitoihin luonnonhoitotoimenpiteisiin. Maa- ja metsätalousvaliokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan metsäsektorin hiilinielua voidaan kasvattaa ja metsäluonnon monimuotoisuutta elvyttää siirtymällä jatkuvapeitteiseen kasvatukseen ja kiertoaikojen pidentämiseen, toteuttamalla päästövähennyksiä turvepelloilla ja ottamalla käyttöön maankäytön muutosmaksu, joka ehkäisisi tarpeetonta pellonraivausta. Metsäteollisuuden jalostusasteen nostaminen on myös tehokas ja tärkeä keino varastoida hiiltä, joka samalla kasvattaa metsäteollisuuden arvonlisää. Tällä hetkellä suomalaisen metsäteollisuuden tuotantorakenne nojaa vahvasti sellun tuotantoon, vaikka esimerkiksi puurakentamiseen siirtyminen tuottaisi huomattavan paljon suurempia ilmasto- ja taloushyötyjä.

Hallituksen on päätettävä pikaisesti toimista hiilinielujen vahvistamiseksi. Maankäyttösektorin ilmastotoimista linjataan maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa (MISU). Suunnitelman toimenpiteet ovat riittämättömät ja toimeenpano on edennyt ennakoitua hitaammin, koska toimille ei ole osoitettu rahoitusta suunnitelmassa oletetulla tavalla. Suunnitelma tulee päivittää jo tällä vaalikaudella.

Tällä hetkellä Suomi on jäämässä kauas kaudelle 2021—2025 asetetuista EU:n maankäyttövelvoitteista, joiden mukaan sektorista ei saa kyseisellä aikavälillä aiheutua laskennallisia päästöjä. Mikäli hiilinielujen heikkenemiselle ei tehdä mitään, voi Suomi joutua korjaamaan tilannetta ostamalla ”nieluyksiköitä” muualta Euroopasta. Näiden hintalappu ja saatavuus ylipäätään eivät vielä ole tiedossa. Kiristyvien ilmastotavoitteiden valossa tällainen muualta ostettuihin päästöyksikköihin nojaava ilmastopolitiikka ei ole kestävää eikä taloudellisesti järkevää. Tarpeelliset toimet hiilinielujen vahvistamiseksi on tehtävä Suomessa, jolloin niihin liittyvät rahat, työ ja toimeliaisuus jäävät kotimaahan. On monin verroin järkevämpää maksaa suomalaisille maan- ja metsänomistajille hiilen sitomisesta kuin kompensoida päästövaikutusta muualla Euroopassa toteutettavilla kalliilla toimilla tai mahdollisilla sakkomaksuilla EU:lle.

Riskinä on myös, että vuosien 2021—2025 LULUCF-nieluvelka lankeaa taakanjakosektorille, mikäli muualta ostettuja nieluyksiköitä ei saada hankittua tarpeeksi kattamaan velvoitekauden alijäämää. Nieluyksiköiden tai päästökiintiöiden hankinta ei auta Suomea saavuttamaan ilmastolain mukaista kansallista hiilineutraaliustavoitetta, vaan sen saavuttamiseksi nettonielua on vahvistettava välittömästi ja samalla huolehdittava päästövähennysten kirittämisestä.

Lopuksi

Hallituksen tulee pikaisesti esittää kokonaisarvio Orpon hallituksen uusien linjauksien vaikutuksesta ilmastolain mukaisten suunnitelmien toimeenpanoon sekä kansallisen tason ja EU-tason velvoitteiden täyttämiseen, sekä esittää uusi arvio päästö- ja nielukuilusta sekä toimien kustannusvaikutuksista. Nämä uudet arviot on otettava huomioon, kun hallitus vuonna 2024 esittää päästövelan lyhentämisohjelman ja päivittää ilmastosuunnitelmat tällä vaalikaudella.

Valiokunnan lausunto MmVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 10.12.2024

Veronika Honkasalo vas
Tiina Elo vihr